

דפי מקורות

יציאת מצרים יסוד
התורה

פסח תשע"ט

תוכן

4	יציאת מצרים יסוד התורה.....
4	שיטת הרמב"ם.....
4	ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק מא.....
	ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק מג - דעת הפסח זכר יציאת מצרים,
4	ומדת הפסח זכירת ימי הרעה בימי הטובה וחסד האל על השלמים.....
4	רמב"ם יד החזקה - הלכות יסודי התורה פרק א הלכה ו.....
5	שיטת הרמב"ן.....
5	דרשת תורת ה' תמימה - עמ' קמו ולהלן, ועמ' קנ ולהלן.....
6	ספר החינוך.....
6	ספר החינוך מצוה ה.....
6	ספר החינוך מצוה יג.....
7	ספר החינוך מצוה יד.....
7	ספר החינוך מצוה תפה.....
7	שיטת הר"ן.....
7	דרשות הר"ן הדרוש הראשון.....
9	אנכי ה' אשר הוצאתיך ולא אשר בראתיך.....
9	רש"י שמות פרשת יתרו פרק כ פסוק ב - ג.....
9	אבן עזרא שמות פרק כ.....
10	ספר הכוזרי מאמר א.....
11	ספר הכוזרי מאמר ב.....
12	רמב"ן שמות פרשת יתרו פרק כ פסוק ב - ג.....
12	חזקוני שמות פרשת יתרו פרק כ פסוק ב - ג.....
12	ספר שם משמואל - פרשת בראשית - שנת תרע"ב.....
14	השבת ויציאת מצרים.....

- 14 רש"י דברים פרק ה
- 14 אבן עזרא דברים פרק ה
- 14 ספר מורה הנבוכים חלק ב פרק לא
- 14 רמב"ן דברים פרשת ואתחנן פרק ה פסוק טו
- 15 טור אורח חיים הלכות שבת סימן רעא
- 16 יציאת מצרים לחיזוק אמונת הגאולה
- 16 ספר האמונות והדעות מאמר ח - סיבת ריבוי הזכרת יציאת מצרים
לאמונת הגאולה העתידה
- 16 יציאת מצרים על פי חסידות
- 16 תניא פרק מז
- 18 חמשין זמנין אדכר באורייתא יציאת מצרים
- 18 זוהר כרך ב (שמות) פרשת יתרו דף פג עמוד ב - פד עמוד א
- 18 תיקוני זוהר תקונא שתיטאה דף כב עמוד א
- 18 שאלת ר' אלעזר לר' שמעון על שבח יציאת מצרים
- 18 זוהר חדש כרך א (תורה) פרשת יתרו דף נב עמוד א
- 19 תיקוני זוהר תקונא תלתין ותריין [דף עו עמוד א]
- 19 תיקוני זוהר תקונא תשע ותלתין [דף עט עמוד א]
- 20 ציונים למקורות נוספים העוסקים בהיות יציאת מצרים יסוד התורה
בהרחבה
- 20 ציונים לענין חמשים הזכרות יציאת מצרים בתורה

יציאת מצרים יסוד התורה

שיטת הרמב"ם

ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק מא

וכן הכרת בחמץ הפסח, ואוכל ביום הצום, למה שיש בו מן הצער, ולמה שמביא אליו מן האמונה שהם מעשים יחזקו דעות שהם פנות התורה, ר"ל יציאת מצרים ונפלאותיה, ואמונת התשובה כי ביום הזה יכפר עליכם וגו'

ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק מג - דעת הפסח זכר יציאת מצרים, ומדת הפסח זכירת ימי הרעה בימי הטובה וחסד האל על השלמים

ושני המועדים האלה, רוצה לומר, סוכות, ופסח, מלמדים דעות ומדות, אמנם הדעת בפסח, הזכרת אותות מצרים והתמדתם לדורות, אמנם הדעת בסוכות, להתמיד זכר אותות המדבר לדורות.

אמנם המדות הוא שיהיה האדם זוכר ימי הרעה בימי הטובה, בעבור שירבה להודות להשם ושילמוד מדת ענוה ושפלות, יאכל מצה ומרור בפסח לזכור מה שאירע לנו, וכן יצא מן הבתים לשכון בסכות כמו שיעשו השרויים בצער שוכני המדברות, לזכור שכן היה ענייננו בתחלה, כי בסכות הושבתי את בני ישראל וגו', ונעתקנו מן הענין ההוא לשכון בבתי המצוירים במקום הטוב שבארץ והשמן שבה בחסד השם וביעדיו לאבותינו, בעבור שהיו אנשים שלמים בדעותם ומדותם, ר"ל אברהם יצחק ויעקב, שזה ג"כ הוא ממה שהתורה תלויה עליו, ר"ל שכל טוב שהטיב השם לנו וייטיב, אמנם הוא בזכות אברהם יצחק ויעקב אבותינו, מפני ששמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט.

רמב"ם יד החזקה - הלכות יסודי התורה פרק א הלכה ו

(ו) וידיעת דבר זה מצות עשה שנאמר אנכי ה' אלהיך.

[וכן בספר המצוות מצוה א' השמיט אשר הוצאתיך]

שיטת הרמב"ן

דרשת תורת ה' תמימה – עמ' קמו ולהלן, ועמ' קנ ולהלן

בא מעשה משה.

ונתברר עוד חדוש העולם על ידי משה בקריעת ים סוף והמנו והבאר וענני הכבוד וזולתם ביציאת מצרים והנבואה במעמד הר סיני, שאלו הדברים מורים על החידוש, והיאך? כי לדברי המאמין בקדמות אם ירצה האל לקצר כנף הזבוב או להאריך רגל הנמלה אינו יכול, וזה מאמרם והסכמתם ועל כרחם יאמרו כן*, ואם כן כל מי שיתחדש לו דבר

וגחזור לעניננו. שהיינו בו לבאר, כי הנסים מורים על החדוש ועל ההשגחה ועל הידיעה, ר"ל ידיעת הפרטים, כי הידיעה קודמת להשגחה, ומפני שהנסים הגדולים המפורסמים המשתקין קטני אמנה¹⁰ אינם נעשים בכל דור, מפני שאין הדורות ראויין לכך או מפני שאין צורך להעשות, על כן צוה הקב"ה לעשות זכר לנסים תמיד, והחמיר בהם, כי חייב כרת על מה שלא אכל פסח וכרת על החמץ, וצוה לכתוב הענין במזוזות הבתים, ולהניח הענין כתוב בזרועו כנגד הלב, ועל ראשו כנגד המוח, מרכבת הנשמה, ולהזכיר בו בכל יום בפה, כמו שאמרו ז"ל בברכות¹¹ קרית שמע דרבנן, אמת ויציב דאורייתא, כלומר שיש בה יציאת מצרים, וכן תקנו או נהגו לומר השייה* בכל יום בצבור, מפני שיש בה זכר ליציאת מצרים ושבת והודאה עליו, וידוע כי העושה מצוה בלא כוונה, או מי שלא יתבונן בה, לא עשה בשלמות*, אבל המתבונן בה, כגון קנה מזוזה בדירתו¹², קבעה בפתחו ונתכוון להתבונן בה ובענינה,

כנגד התולדה, בין ע"י התרטומים ומכשפים בין ע"י נביא, מיד ידע ויאמין בחדוש, ומכאן

הנה הודה ביתור ובחדוש העולם ובהשגחה, כי יציאת מצרים מורה על כל אלה הוראה שלמה, מלבד שידע כי חסד אלהים רב מאוד על עושי רצונו, שהוציאנו מאותה עבדות לכבוד גדול בזכות אבותינו הקדמונים החפצים ליראה אותו, הנה במצוה קלה הורה בכל שרשי האמונה והשלמות, לפיכך אמר¹³ הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרו של מצוה, כי כלם לזכר נס וחסד שעשה לאבותינו ולנו¹⁴, ובכלן ראייה על האמונה, ולכן אנתנו נוהגין להזכיר בכל מצותינו ענין יציאת מצרים כמו שאנחנו אומרים בקדוש היום זכר ליציאת מצרים, ופירש הרב בספר מורה הנבוכים*, והנה בדברות השניות מפורש, וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלהיך על כן צוה לעשות את יום השבת*, ופשת הכתוב פירש בו לומר, מאחר שפדה אותך חייב אתה לעשות מצותיו, אבל מלת * על כן צוה ה' אלהיך אינה מורה אלא כלשון שפרשתי, כי אתה חייב לזכור הנס הגדול שנעשה לך, והשגחה הגדולה והטובה שהשגיח עליך, ועל כן צוה לעשות את יום השבת, כי כיון שאתה עד על החדוש, עשה ממנו זכרון תמיד, להיותך נזכר תמיד, ועשה ראייה להחידע לכל כי הלא ברור העולם המשגיח על בריותיו לטובה לעושי רצונו, ורעה לעוברי רצונו, כי כל זה נתברר לך ביציאת מצרים, וזהו מה שכתוב בדברות, אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים¹⁵, וכבר שאל זה רבי יהודה הלוי בספר הכוזב* שהוא היה המחבר, או היתה השאלה מן החבר המיחד מלך הכוסר, ששמו יצחק הסנגרי¹⁶ למה אמר אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולא אמר שבראתי שמים וארץ וכל צבאם, כמו שאמר, אני ה' עושה כל נוטה שמים לבדי רוקע הארץ מאתי¹⁷, כי היה זה ראוי יותר.

וחכמי גוים נבהלים בזה*, ומפרשים בהבליהם שאינה מצוה, והם מקשים על עצמם, אם כן היאך ה' עושה, ונחלקים בזה לכתות, יש מהם מבלקים ספוק זה לא יהיה לך¹⁸, לשתי מצות, והסכמת חכמי הבל שלהם לחלק לא תחמד¹⁹ לשתיים*, וכשדברו עמי על זה עניתים לפי מעוט ידיעתכם ולפי עיונכם הגס, למה לא תאמרו שאינו אלא תשע מצות, אבל עשר דברות הם שאמר להם בתחלה, אני עשיתי לכם טובה ואתם חייבים לשמוע בקולי, כי הכתוב לא הזכיר אלא עשרת הדברים²⁰, ולא עשרת המצות, אבל עיקר הדבר ברור הוא לכל מעיין, כי מתחלה אמר אנכי ה', לומר שיאמינו שיש אלוה נמצא, להוציא מדעת

גבל ^{אמר המצפן} האומר בלמו אין אלהים ²⁰*, והזכיר ה' שהוא שם העצם, ובו יסוד ההויה, ונעשים בו * אותות ומופתים משנים היותו של עולם, והוא השם הנגלה למשה בבאו לחדש אותות ומופתים, לא מה שנודע לאבות שהוא אל שדי, כמו שכתוב, וארא אל אברהם אל יצחק וגו' ²¹*, ואמר אשר הוצאתיך, להזכירם שכבר ידעו ונתברר להם ביציאת מצרים שיש אלוה מחדש העולם ויש לו ידיעה בפרטים והשגחה בהם, וכבר השלים כי כל האמונה שאדם חייב להאמין בעצם האלהות. כלומר שיש אלוה נמצא מחדש העולם * ויש לו ידיעה השגחה ויכולת, והם מעצמם עוד מאמינים שנראה שעד עכשיו הוא מדבר עמהם, וגם ידיעת היחוד נרמו להם בכאן במלת אנכי והוצאתיך, כי לא דבר במלת אלהים, וחזר ואמר כיון שנתברר לך זה, השמר לך שלא יהיה לך אלהים אחרים ²¹*, שהן המלאכים מלאכי מעלה הנקראים כן, כמו שאפרש בעזרת האל ²²*, ולא תעשה לך פסל ²²*, לקבל כחות עליונים או תחתונים בצורות ²³*, ולא תשתחוה להם ולא תעבדם ²³*.

והנה יאמין כי האלהים הוא יחיד, ופועל, יכול, יודע, ומשגיח, והוא ראוי לעבודו לבדו, לא לאחרים עמו, כי אין צריך עמו לעזר אחרים, וכיון שכן עוד אתה חייב לתת כבוד לשמו, וזהו לא תשא ²⁴*, ועוד אתה צריך לעשות מעשה באמונתך בחדוש, והוא שתשבות כדי לאמת מה שידעת, במעשה, כי המעשים צריכים לשלימות, והאדם צריך להתאמין האמת במחשבתו להודיע בדבור ולאמת אותו בגופו, ר"ל במעשיו, ולפיכך אמרו רבותינו ז"ל ששבת ועבודה זרה שקולים כנגד כל המצות ²⁵*, שהוא מורה על חדוש העולם ובו אדם מכיר לבוראו, ועכשיו נשלם כל מה שנצטוו האדם באמונתו באלהות, וזירז אותו בדברים הגופניים, והתחיל מן האב, כי כאשר מצוך לכבוד הבורא הראשון יתברך כן אני מצוך לתת כבוד לבורא שני * שהמציאך והם האב והאם, ואומר בזה למען יאריכון ימיך ²⁶*, מפני שהיא מצוה בתחתונים וצריכה שכר * , כי המצוה בבורא אמונה היא אינו צריך טעם להתאמין האמת, ועוד כי דבר ברור שידיעת האל תזכה הנפש ותגרום קיומה לעד, והכפירה בו מאבדת הנפש, כמו שאמר בעבוד זולתו אל קנא פוקד עון וגו' ²⁷*, לא תרצח ולא תנאף ולא תגנוב ולא תענה ולא תחמוד ולא תתאוה ²⁸*, השלמת כל מצוה שבין אדם לחברו, שהוא כלל ואהבת לרעך כמוך ²⁹*.

והנה נתברר כי הנסים המפורסמים שהיו ביציאת מצרים מורים על החדוש ועל הידיעה ועל ההשגחה, ועל כן נצטוינו לעשות להם זכרון על האבנים * , במזוזות הפתחים ביציאה וביאה * , ובתפילין בראש וברצוע, ובקריית שמע בקר וערב, בסוכה בפסח, וכן כיוצא בזה, ונמצאו המצות כלן חמודות מאד וחביבות, שכל שעה אדם רואה או עושה אותן מודה לאלהיו, הוא כוונת היצירה, שאין טעם אחר ביצירת האדם ³⁰ ואין לאלהים חפץ בתחתונים רק

ספר החינוך

ספר החינוך מצוה ה

משרשי מצוה זו, כדי שיזכרו היהודים לעולם הנסים הגדולים שעשה להם השם יתברך ביציאת מצרים.

[ועל דרך זה פירש מצוה ו, ז, ח, ט, י, יא, יב בפרטים השייכים לאותו מצוה]

ספר החינוך מצוה יג

משרשי מצוה זו, מה שכתוב בשחיטתו, לזכר ניסי מצרים, ועל כן ראוי שלא יאכל בו משומד, אחר שאנו עושין אותו לאות ולזכרון שבאנו באותו הזמן לחסות תחת כנפי השכינה ונכנסנו בברית התורה והאמונה, אין ראוי שנאכיל ממנו למי שהוא הפך מזה שיצא מן הכלל וכפר באמונה. ועל כיוצא בזה נאמר בתלמוד לפעמים סברא הוא, כלומר ואין צריך ראייה אחרת.

ספר החינוך מצוה יד

משרשי מצוה זו, מה שכתבנו באחרות לזכור יציאת מצרים. ובעבור שקרבן זה לזכר חירותנו ובואנו בברית נאמנה עם השם יתברך, ראוי שלא יהנו בו רק אותם שהשלימו באמונה, והם ישראלים גמורים, ולא אלו שעדיין לא באו בברית שלם עמנו. וענין הרחקת הערל מאכילתו, גם כן מזה השורש.

ספר החינוך מצוה תפה

משרשי המצוה, לפי שענין איסור חמץ בפסח הוא איסור חמור ביותר מצד שענין זה יסוד גדול בדתנו, כי יציאת מצרים הוא אות ומופת מוכרח בחדוש העולם שהוא העמוד הגדול שאולמי התורה נסמכים בו כמו שכתבתי כמה פעמים, ועל כן כל מצוה שהיא לזכר יציאת מצרים חמורה עלינו וחביבה הרבה.

שיטת הר"ן

דרשות הר"ן הדרוש הראשון

וכמו שהיה יסוד התורה ענין יציאת מצרים, שעל ידה נראה שהענין האלהי דבק בנו, מה שלא יכלו החרטומים לעשות, אבל נלאו ברוב עצתם, כן המשיכה יעודיה בענין שיראה עין בעין שהענין ההוא לא תוכל תורה אחרת ליעד, ולו הבטיחה על גמול הנפש אחרי המות, נראית היא ויתר התורות שוות, ולא תודע אליה בענין יעודיה מעלה עליהן, כי אחרי היות כולן מבטיחות על דבר בלתי מוחש, היתה כל אחת יכולה להתחזק ולומר שהאמת אתה.

ולזה לא הוצרכה התורה להמשיך יעודיה על עניני העולם הבא, אבל המשיכה סיפוריה על ענינים שהם מאמתים זה בלי ספק, כאשר הוא זה הסיפור כולו של אדם הראשון וענין העקידה. כי לו היה מספק אברהם אבינו ע"ה בענין העולם הבא, ושיחשוב שהגמול והעונש יהיה בעולם הזה לבד, איך יעקוד בידיו בנו יחידו הנולד לזקוניו ליראתו פן ישיגנו עונש בעולם הזה, ויהיה לו עונש גופני אחרי בלותו מר מזה. אבל תורה שהיה יודע בכירור שהעולם הזה ומעשהו תהו והבל, כאין ואפס נגד הגמול המעותד. [ו]כמו שפתח קהלת ספרו (א ב) הבל הבלים אמר קהלת וגו', וחתם במאמרו (יב יג) סוף דבר הכל נשמע וגו', כן התורה המשיכה עניניה כולם על זה הצד, להודיע שאין לעולם מצד עצמו קיום והעמדה, אבל ענינו נוהג כפי עבודתנו ומרינו, וכי השם יתברך בראו מאין והוציאו אל היש. וכן כי ישנה ענינו תמיד ויעתיק אותם כפי מה שירצה לפנינו מענינו.

ולכן אנו מזכירין תמיד בתפילתנו ומועדינו זכר ליציאת מצרים, גם במועדים שאינם נמשכים עם יציאת מצרים כלל, כראש השנה ויום הכיפורים, מפני שהענין ההוא הורה שהשם יתברך חפץ בנו ומנהיגנו ומורנו הדרך אשר נעלה בה אל העולם העליון.

ומפני זה כאשר התחיל נותן התורה יתברך בענין חידוש העולם, מפני שהוא שורש התורה ויסודה כאשר הנחנו, כן חתם תורתו באותות ומופתים אשר נראו על ידי הנביא הנאמן בארץ מצרים. ועם היות שאמר (דברים לד י) ולא קם נביא עוד וגו' אשר ידעו ה' פנים אל פנים, מפני שהענין ההוא לא היה מפורסם נגלה לכל, אמר עוד (שם יא - יב) לכל האותות והמופתים אשר שלחו ה' לעשות בארץ מצרים לפרעה וגו' ולכל המורא הגדול וגו'.

אנכי ה' אשר הוצאתיך ולא אשר בראתיך

רש"י שמות פרשת יתרו פרק כ פסוק ב - ג

(ב - ג) אשר הוצאתיך מארץ מצרים - כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי.

דבר אחר לפי שנגלה בים כגבור מלחמה, ונגלה כאן כזקן מלא רחמים, שנאמר (שמות כד י) ויראו את אלוהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר, זו היתה לפניו בשעת השעבוד, (שם) וכעצם השמים, משנגאלו, הואיל ואני משתנה במראות אל תאמרו שתי רשויות הן, אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים.

דבר אחר לפי שהיו שומעין קולות הרבה, שנאמר, (להלן פסוק טו) את הקולות, קולות באין מארבע רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל תאמרו רשויות הרבה הן.

אבן עזרא שמות פרק כ

וטעם זה הדבור שיאמין, ותהיה אמונת לבו בלי ספק, כי זה השם הנכבד שהוא נכתב ולא נקרא הוא לבדו אלהיו.

שאלני ר' יהודה הלוי מנוחתו כבוד, למה הזכיר אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ולא אמר שעשיתי שמים וארץ ואני עשיתיך. וזאת היתה תשובתי אליו.

דע, כי אין מעלות בני אדם שוות באמונתם בלבם, שהם מאמינים בשם הנכבד. כי הרבים מאמינים להשמעות אזנים שיאמר להם אדוניהם ככה. ולמעלה מהם, שראו זה כתוב בדברי התורה שנתן השם למשה. ואם יבוא אפיקורס לערער, כי אין אלהים, ישימו ידם לפיהם, כי לא ידעו להשיב. ואשר נשאו לבו ללמוד חכמות, שהם כמו מעלות לעלות בהם אל מקום חפצו, יכיר מעשה השם במתכות ובצמחים ובחיות, ובגוף האדם בעצמו, שידע מעשה כל אבר ואבר כפי התולדות, ולמה היה על זאת המתכונת, ויגבה לבו אחרי כן לדעת דברי הגלגלים, שהם מעשה השם בעולם האמצעי שהוא עומד, וידע זמן מתי תקדר השמש או הלבנה, וכמה יקדר השמש ממנה, גם ידע הלבנה למה נקדרה ומי גרם לה. וכל אלה ידע בראיות גמורות שאין בהם ספק. ומדרכי השם ידע המשכיל את השם, וככה אמר משה הודיעני נא את דרכיך ואדעך (שמות לג, יג),

והנה השם הנכבד הזכיר בדבור הא', אנכי ה' אלהיך. וזה לא יוכל להבין רק מי שהוא חכם מופלא, כי כבר פירשתי בפ' ואלה שמות, כי זה השם לבדו הוא העומד בלא שינוי, ואין זולתו שוכן עד, ולא כמוהו יושב קדם סלה (תה' נה, כ), ומעמיד העולם העליון בכחו. והעולם האמצעי בכח השם ומלאכיו הקדושים שהם בעולם העליון. וזה העולם השפל שאנו בו מעמדו בכח השם, ובכח שני העולמים העליונים. והנה יספיק למשכיל בכל גוי דבור אנכי ה', כי עשיית שמים וארץ היום קרוב מחמשת אלפי שנה, וישראל לבדם מודים בזה, וחכמי האומות אינם מכחישים, כי השם הוא לבדו

בית מדרש עיון למחשבה | יציאת מצרים יסוד התורה | אנכי ה' אשכנז הולאתיך ולא אשכנז בראתיך

עשה שמים וארץ. רק הם אומרים, כי השם הוא עושה תדיר בלי ראשית ואחרית. והנה השם עשה אותות ומופתים במצרים, עד שהוציאם משה להיות להם לאלהים. וככה אמר משה או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי (דבר' ד, לד). והטעם כי השם עשה לישראל מה שלא עשה לכל גוי, כי השם ברא העולם האמצעי, והוא מושל על העולם השפל כפי מה שיש במערכת מזל כל עם מוטב או רע כן יקרנו כי כן חלק להם השם והנה היתה במערכת ישראל כפי ככבי מזלם להיות עוד עובדים. והשם בכחו למען אהבת האבות חדש אותות בעולם השפל, שלא היה בממשלת העולם האמצעי והוציא ישראל מרשות המזלות להיותם לו לעם נחלה, ובעבור זה אמרו קדמונינו אין מזל לישראל (גדרים לב, א; שבת קנו, א). ועוד אבאר זה בדרך משלים בפ' כי תשא.

והנה בעבור האות, שעשה השם במצרים, אמר משה אתה הראת לדעת (דברים ד, לה). שהכל ראו זה, חכמים ושאינן חכמים, גדולים וקטנים, גם הוסיף עוד בדבר מעמד הר סיני ששמעו קול השם, על כן אחריו, מן השמים השמיעך את קולו ליסרך (שם שם, לו). ואמר באחרונה כי הדעת הגמורה, שישב האדם אל לבו עד שיתברר לו בראיות, כי השם הוא לבדו, על כן אמר וידעת היום והשיבות אל לבבך (שם שם, לט). ואמר דוד ואתה שלמה בני, דע את אלהי אביך ועבדהו (דה"א כח, ט). והדעת הוא בלב לא בהודעת הפה. והנה הזכיר למשכיל אנכי ה', והוסיף אשר הוצאתיך, שיבין המשכיל ושאינו משכיל.

ואמר אלהיך, כי אתה חייב בעבור שהוצאתיך מבית עבדים להיות לי לעבד שתעבדני, ותהיה לי לעם ואני אהיה לך לאלהים.

ומשה פי' זה בפרשת כי ישאלך בנך (דבר' ו, כ), כי טעם השאלה, למה אנו חייבים לעשות מצות השם יותר מכל האדם, והלוא בורא אחד לכולנו. והנה הזכיר שלש תשובות. הא', עבדים היינו לפרעה (שם שם, כא), והוא עשה לנו זאת הטובה הגדולה, על כן אנו חייבין לשמור כל מה שיצונו, אפילו לא היינו יודעים טעם מצותיו. והב', כי אלה המצות אינם לצרכו, כי אם לטוב לנו כל הימים לחיותנו (שם שם, כד). והשלישית, וצדקה תהיה לנו (שם שם, כה), שנהיה צדיקים לנחול העולם הבא.

ספר הכוזרי מאמר א

יא. אמר לו החבר: אנחנו מאמינים באלהי אברהם יצחק ויעקב המוציא את בני ישראל ממצרים באותות ומופתים ובמסות, והמכלכלם במדבר, והמנחילם את ארץ כנען, אחר אשר העבירם את הים והירדן במופתים גדולים, ושלח משה בתורתו, ואחר כך כמה אלפי נביאים אחריו מזהירים על תורתו, מיעדים בגמול הטוב לשומרה, ועונש הקשה לממרה אותה. ואנחנו מאמינים בכל מה שכתוב בתורה, והדברים ארוכים.

בית מדרש עיון למחשבה | יציאת מצרים יסוד התורה | אנכי ה' אשכנז הולאתיך ולא אשכנז בראתיך

יב. אמר הכוזרי: מסכים הייתי שלא אשאל יהודי מפני שידעתי אבוד זכרם וחסרון עצתם, כי השפלות והדלות לא עזבו להם מדה טובה. והלא היה לך לומר היהודי, כי אתה מאמין בבורא העולם, ומסדרו ומנהיגו, ובמי שבראך והטריפך והדומה לספורים האלה, אשר הם טענת כל מי שיש לו דת, ובעבורה הוא רודף האמת, להדמות לבורא בצדקו ובחכמתו:

יג. אמר החבר: זה שאתה אומר היא הדת ההקשית המנהגית, מביא אליה העיון, ונכנסים בה ספקות רבות. ואם תשאל הפילוסופים עליה אינך מוצא אותם מסכימים על מעשה אחד ולא על דעת אחת, מפני שהם טענות, יש מהם מה שהם יכולים להעמיד עליהם מופת, ומהם מה שיספיקו בם, ומהם מה שלא יספיקו בם, כל שכן שיעמידו בם מופת.

יד. אמר הכוזרי: רואה אני דברייך היהודי טוב מפתיחתו, ואני רוצה עתה שאוסיף לדבר עמך.

טו. אמר החבר: אבל פתיחת דברי היא המופת, ועוד כי היא הראיה אין צריך עמה לא ראייה ולא מופת.

...

כה. אמר החבר על הדרך הזה השיבותיך כאשר שאלתני. וכן פתח משה לדבר עם פרעה כשאמר לו אלהי העברים שלחני אליך, ר"ל אלהי אברהם יצחק ויעקב מפני שהיה אברהם מפורסם אצל האומות, וכי התחבר אליהם דבר האלהים והנהיג אותם ועשה להם נפלאות, ולא אמר אלהי השמים והארץ שלחני אליך, ולא בוראי ובוראך. וכן פתח אלהים דבריו אל המון ישראל: "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא אמר: "אני בורא העולם ובוראכם": וכן פתחתי לך מלך הכוזר כאשר שאלתני על אמונתו, השיבותיך מה שאני חייב בו וחייבין בו כל קהל ישראל, אשר התברר אצלם המעמד ההוא בראות עיניהם, ואחר כן הקבלה הנמשכת שהיא כמראה העין:

כו. אמר הכוזרי: אם כן אני רואה שתורתכם אינה נתונה כי אם לכם.

כז. אמר החבר כן הוא, וכל הנלוו אלינו מן האומות בפרט יגיעו מן הטובה אשר ייטיב הבורא אלינו, אך לא יהיה שוה עמנו. ואילו היה חיוב התורה מפני שבראנו היה שוה בה הלבן והשחור, כי הכל בריאותו. אך התורה מפני שהוציאנו ממצרים, והתחברות כבודו אלינו, מפני שאנחנו נקראים הסגולה מבני אדם.

ספר הכוזרי מאמר ב

נ...וצוה על שביתת השבת ושביתת המועדים ושביתת הארץ, והכל זכר ליציאת מצרים וזכרון למעשה בראשית, מפני ששני הענינים דומים מפני שנעשו בחפץ

בית מדרש עיון למחשבה | יציאת מצרים יסוד התורה | אנכי ה' אשכנז הולאתיך ולא אשכנז בראתיך

האלהים לא במקרה ולא בטבע. וכאשר אמר יתברך: +דברים ד' ל"ב+ "כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך", "השמע עם קול אלהים", "או הנסה אלהים". והיתה שמירת השבת היא בעצמה ההודאה באלהות, אבל כאלו היא הודאה בדבור מעשי, כי מי שמקבל מצות שבת בעבור שבה היה כלות מעשה בראשית, כבר הודה בחדוש מבלי ספק

רמב"ן שמות פרשת יתרו פרק כ פסוק ב - ג

(ב - ג) אנכי ה' אלהיך - הדבור הזה מצות עשה, אמר אנכי ה', יורה ויצוה אותם שידעו ויאמינו כי יש ה', והוא אלהים להם, כלומר הווה, קדמון, מאתו היה הכל בחפץ ויכולת, והוא אלהים להם, שחייבים לעבוד אותו. ואמר אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כי הוצאתם משם תורה על המציאות ועל החפץ, כי בידיעה ובהשגחה ממנו יצאנו משם, וגם תורה על החדוש, כי עם קדמות העולם לא ישתנה דבר מטבעו, ותורה על היכולת, והיכולת תורה על הייחוד, כמו שאמר (לעיל ט יד) בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ. וזה טעם אשר הוצאתיך, כי הם היודעים ועדים בכל אלה:

חזקוני שמות פרשת יתרו פרק כ פסוק ב - ג

אשר הוצאתיך. היה יכול לומר אשר עשיתך או אשר בראתיך וכן כמה הרבה חסדים שעושה עם בריותיו לומר שיש להקב"ה דין עלינו לקבל מצותיו, אלא אם היה אומר כן היו יכולים להשיב הלא עשית כן לכל שאר אומות ולמה תטיל עלינו בשביל כך עול תורתך, לפיכך שם לפנייהם מה שלא עשה כן לכל גוי ולשום אומה אחרת.

ספר שם משמואל - פרשת בראשית - שנת תרע"ב

וכעין זה יש לומר בנפש האדם. דהשכל הוא בחי' שמים, והלב הוא בחי' ארץ, וברמב"ם (פ"ב מה' יסודי התורה) והיאך הוא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהם חכמתו שאין לה ערך ולא קץ. מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול כמ"ש דוד צמאה נפשי וכו', וכשמחשב בדברים אלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו ויירא ויפחד וידע שהוא ברי' קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה ומעוטה לפני תמים דעות, כמ"ש דוד כי אראה שמייך מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו. הרי שאהבה ויראה שהן בלב האדם באות מכח התבוננות השכל, והרי זה שמים קודמים לארץ. ומצינו ג"כ להיפוך שאמר הכתוב (משלי י"ז) למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין, הרי שצריך להקדים בחי' הלב לבחינת החכמה והשכל, והרי זה ארץ קודמת לשמים. ואלו ואלו דברי אלקים חיים.

אך עיקרן של דברים יתבאר עפ"י מה שאמר כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה **שהרב הקדוש ר"ב מפרשיסחא זצלה"ה שאל לזקני זצלה"ה מאי קח ההתעוררות שלו**

בית מדרש עיון למחשבה | יציאת מצרים יסוד התורה | אנכי ה' אשכנז הולאתיך ולא אשכנז בראתיך

לעבודת השם, והשיבו מפסוק (ישעי' מ') שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, והשיב לו הלוא מזה יכול כל אדם ליקח התעוררות אפי' אינו יהודי, והתעוררות היהודי צריכה להיות מיציאת מצרים, עכת"ד.

ודבריו אלה הם בכוזרי ששאל לו מלך הכוזר מדוע נאמר אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולא נאמר אשר בראתי שמים וארץ שזה יותר פלא, והשיב שמצד בריאת שמים וארץ היו הכל שוים כגרמני ככושי, ומה שהקב"ה מיחד שמו על ישראל לבדם שנא' אלקיך זהו רק מפאת שהוציא אותם מארץ מצרים.

וכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה אמר לישב דברי זקני זצלה"ה, כי להתפעל מראית דבר תלוי באיזה לב מביטים, כי מי שיש לו לב רע לעולם יראה להיפוך, כמ"ש (ישעי' ו') שמעו שמוע ואל תבינו וראו ואל תדעו, ולראות נכוחות צריך להיות לו מקודם לב זך וישר, וזה השיגו ישראל ביציאתם ממצרים, ורק מאז והלאה יש לפני ישראל דרך ישר ליקח התעוררות מבריאת שמים וארץ. ומיושבים דברי זקני זצלה"ה.

ובאמת דברים הללו מוכרחים מדברי הנביא עצמו שדיבר אל ישראל ואמר שאו מרום עיניכם, והנה אברהם אבינו ע"ה הוא לקח בראשונה התעוררות מחכמתו הגדולה, כבמדרש (ריש פ' לך) שאמר תאמר שהבירה הזו בלי מנהיג, ובזוה"ק (ע"ח) מפורש עוד יותר דהא קוב"ה יחב לי' לאברהם רוחא דחכמתא והוה ידע ומצרף סטרי דישובי עלמא כו', ובמדרש (פ' ס"א) אב לא למדו ורב לא הי' לו אלא שתי כליותיו נובעות חכמה. אך לאו כל אדם זוכה לכך שלא תיהפך חכמתו לרועץ, וע"ז נאמר (משלי י"ז) למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין.

אך אנחנו בני ישראל שהוציאנו מארץ מצרים שהיא מעבה החומר וע"י הספירה נהפכו כל תשוקות וחמדות עוה"ז להשתוקקות להדבק בשם ה', אז קרבנו לפני ה' סיני ונתן לנו את תורתו שבה נכללים כל חכמה וכל מדע, ומאז והלאה כל הדבק בהש"י ושומר מצוותיו בכל לב, הוא יכול להסתכל וליקח התעוררות מפאת השכל כמ"ש הרמב"ם הנ"ל. ומ"מ צריך שלא תהי' חכמתו מרובה ממעשיו, כבמשנה אבות, דאם חכמתו מרובה ממעשיו שוב הוא בכלל למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין. ומעתה אין סתירה ממקרא זה לדברי הרמב"ם:

השבת ויציאת מצרים

רש"י דברים פרק ה

(טו) וזכרת כי עבד היית וגו' - על מנת כן פדאך שתהיה לו עבד ותשמור מצותיו:

אבן עזרא דברים פרק ה

למען ינוח - הוסיף לבאר טעם ועבדך ואמתך... וזכרת כי עבד היית והניח עבדך, על כן צוה ה' אלהיך לעשות כן ביום השבת, והטעם למנוחת העבד. וי"א, כי העבד לא ינוח. והנה השם הוציאך מעבדות וצוך שתנוח למען תזכור כי היית עבד. ובצווי כבוד כאשר צוך כאשר פירשתי:

ספר מורה הנבוכים חלק ב פרק לא

אולי כבר התבאר לך העלה בחזוק תורת השבת והיותה בסקילה ואדון הנביאים הרג עליה, והיא שלישית למציאות השם והרחקת השניות, כי ההזרה מעבוד זולתו אמנם הוא לישב היחוד, וכבר ידעת מדברי שהדעות אם לא יהיו להם מעשים שיעמידום ויפרסמום ויתמידום בהמון לנצח, לא ישארו, ולזה צונו בתורה הגדיל זה היום עד שיתקיים יסוד חדוש העולם ויתפרסם במציאות, כשישבתו בני האדם כלם ביום אחד, וכשישאל מה עלת זה, יהיה המענה כי ששת ימים עשה ה'.

וכבר באו בזאת המצוה שתי עלות מתחלפות מפני שהם לשני עלולים מתחלפים, וזה שהוא אמר בעלת הגדיל השבת בעשרת הדברות הראשונות, אמר, כי ששת ימים עשה וגו', ואמר במשנה תורה וזכרת כי עבד היית במצרים וגו' על כן צוך ה' אלהיך וגו', וזה אמת, כי העלול במאמר הראשון הוא כבוד היום והגדילו כמ"ש, על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו, וזה העלול הנמשך לעלת כי ששת ימים וגו'.

אמנם תנו לנו תורת השבת וצוותו אותנו לשומרו הוא עלול נמשך לעלת היותנו עבדים במצרים, אשר לא היינו עובדים ברצוננו ובעת שחפצנו ולא היינו יכולים לשבות, וצונו בתורת השביתה והמנוחה לקבץ ב' הענינים, האמנת דעת אמת, והוא חדוש העולם המורה על מציאות השם בתחלת המחשבה ובעיון הקל, וזכור חסדי השם עלינו, בהניחנו מתחת סבלות מצרים וכאלו הוא חסד כולל בדעת האמתי העיוני ותקון הענין הגשמי:

רמב"ן דברים פרשת ואתחנן פרק ה פסוק טו

(טו) וטעם על כן צוך לעשות את יום השבת - צוה שתעשה כן ביום השבת, כך פירש ר"א. ואינו נכון, ואנו אומרים בקדוש היום "כי יום זה תחלה למקראי קדש זכר ליציאת מצרים" כאשר נאמר בו "זכר למעשה בראשית". והרב אמר בספר המורה (ב לא) כי המאמר הראשון הוא כבוד היום והדרו וכאשר אמר (שמות כ יא) על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו, ועל כן הזכיר טעם "כי ששת ימים עשה ה'", אבל בכאן יזהיר

אותנו לשמור השבת, בעבור היותנו עבדים במצרים עובדים כל היום על כרחנו ולא היתה לנו מנוחה, והוא יצונו עתה לשבות ולנוח, כדי שנזכיר חסדי השם עלינו בהוציאו אותנו מעבדות למנוחה:

והנה בשבת בכללה שני טעמים, להאמין בחידוש העולם כי יש אלוה בורא, ולזכור עוד החסד הגדול שעשה עמנו שאנחנו עבדיו אשר קנה אותנו לו לעבדים. גם זה אינו מחוור אצלי, כי בהיותנו שובתים ולא נעשה מלאכה ביום השביעי אין לנו בזה זכרון ליציאת מצרים, ואין לרואה אותנו בטלים ממלאכה ידיעה בזה. רק היא כשאר כל המצות. אבל יהיה בו זכר למעשה בראשית שנשבות ביום ששבת השם וינפש.

והראוי יותר לומר כי בעבור היות יציאת מצרים מורה על אלוה קדמון מחדש חפץ ויכול כאשר פירשתי בדבור הראשון (שם שם ב), על כן אמר בכאן אם יעלה בלבך ספק על השבת המורה על החדוש והחפץ והיכולת תזכור מה שראו עיניך ביציאת מצרים שהיא לך לראיה ולזכור. הנה השבת זכר ליציאת מצרים, ויציאת מצרים זכר לשבת כי יזכרו בו ויאמרו השם הוא מחדש בכל אותות ומופתים ועושה בכל כרצונו, כי הוא אשר ברא הכל במעשה בראשית, וזה טעם על כן צוה ה' אלהיך לעשות את יום השבת.

והנה לא פירש כאן טעם השביתה כי ששת ימים עשה ה' וגו', שכבר הוזכר זה פעמים רבות בתורה, אבל אמר בקצרה "יום השביעי שבת לה' אלהיך" שהוא יתברך שבת בו וינפש, ובאר להם כי מיציאת מצרים ידעו שהוא אמר והיה העולם ושבת ממנו.

טור אורח חיים הלכות שבת סימן רעא

זכר ליציאת מצרים אפשר לומר שהשבת תחלה למקראי קדש שהם זכר ליציאת מצרים והרמב"ן כתב שהשבת עצמו זכר ליציאת מצרים כי בעבור היות יציאת מצרים מורה על אלוה קדמון מחדש חפץ ויכול על כן כתוב בדברות שניות וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו' ע"כ צוה ה' אלהיך לעשות וגו' שאם יעלה על לבך ספק על השבת שמורה על החדוש ועל החפץ ועל היכולת תזכור מה ראו עיניך ביציאת מצרים שהוא לך לראיה ולזכור והנה השבת זכר ליציאת מצרים ויציאת מצרים זכר לשבת כי יזכרו בו ויאמרו כי השם מחדש בכל זמן אותות ומופתים ועושה הכל כרצונו כי הוא אשר ברא את הכל במעשה בראשית.

יציאת מצרים לחיזוק אמונת הגאולה

ספר האמונות והדעות מאמר ח - סיבת ריבוי הזכרת יציאת מצרים לאמונת
הגאולה העתידה

ומהם שנקיש המועדים האלה למועד הראשון שיעדנו בהיותנו במצרים. שיעדנו
שידין את לוחצינו ומעבידינו ושיתן לנו רכוש גדול בלבד, והוא אמרו (בראשית
ט"ו י"ד) וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. וכבר ראו
עינינו מה שעשה לנו מקריעת ים סוף והמן והשלו, ומעמד הר סיני ועמידת השמש
והדומה לזה. כל שכן שיעדנו בדברים הגדולים העצומים מהטובה וההצלחה
והגדולה והנצח והכבוד, אשר שמם כפל מה שהגיענו מן העוני והשפלות, כאמרו
(ישעיה ס"א ז') תחת בשתכם משנה וכלמה ירונו חלקם לכן בארצם משנה יירשו.
ודמה מה שעבר עלינו לרגע קטן, ומה שיגמלנו עליו רחמיו הגדולים, כמ"ש (שם
נ"ד ז') ברגע קטון עזבתך וברחמים גדולים אקבצך. ועל הנסיון והבחינה במה
שעבר, הוא עתיד לעשות לנו כפלים על מה שיעדנו, מה שלא יוכל לספרו מהרה,
כמו שאמר (דברים ל' ה') והטיבך והרבך מאבותיך. ובעבור זה שונה לנו זכר יציאת
מצרים במקומות רבים מהתורה, ומזכירנו מה שראינוהו. ואם נשאר דבר ממה
שעשה לנו בגלות מצרים שלא הזכירו בפיו בגאולה הזאת, הוא נכנס תחת מאמרו
(מיכה ז' ט"ו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. ועל כן אנחנו סובלים
ומיחלים מה שיעדנו, לא נקוץ ולא נקצוף, אך נוסיף חוזה ואומץ, כמו שאמר
(תהלים ל"א כ"ה) חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים ליי'

יציאת מצרים על פי חסידות

תניא פרק מז

והנה בכל דור ודור וכל יום ויום חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום
ממצרים. והיא יציאת נפש האלהית ממאסר הגוף משכא דחויא ליכלל ביחוד אור
א"ס ב"ה ע"י עסק התורה והמצות בכלל ובפרט בקבלת מלכות שמים בק"ש שבה
מקבל וממשיך עליו יחודו ית' בפירוש באמרו ה' אלהינו ה' אחד. וכמש"ל כי
אלהינו הוא כמו אלהי אברהם וכו' לפי שהיה בטל ונכלל ביחוד אור א"ס ב"ה רק
שאברהם זכה לזה במעשיו והילוכו בקודש ממדרגה למדרגה. כמ"ש ויסע אברהם
הלוך ונסוע וגו'.

אבל אנחנו ירושה ומתנה היא לנו שנתן לנו את תורתו והלביש בה רצונו וחכמתו
ית' המיוחדים במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד והרי זה כאלו נתן לנו את עצמו

בית מדרש עיון למחשבה | יליאת מנכרים יסוד התורה | יליאת מנכרים על פי חסידות

כביכול. כמ"ש בזה"ק ע"פ ויקחו לי תרומה [דלי כלומר אותי והל"ל ותרומה אלא משום דכולא חד ע"ש היטב]:

וזה"ש ותתן לנו ה' אלהינו באהבה כו' כי באור פניך נתת לנו ה' אלהינו כו' ולזה אין מונע לנו מדביקות הנפש ביחודו ואורו ית' אלא הרצון שאם אין האדם רוצה כלל ח"ו לדבקה בו כו'. אבל מיד שרוצה ומקבל וממשיך עליו אלהותו ית' ואומר ה' אלהינו ה' אחד הרי ממילא נכללת נפשו ביחודו ית' דרוח אייתי רוח ואמשיך רוח והיא בחי' יציאת מצרים ולכן תקנו פ' יציאת מצרים בשעת ק"ש דווקא. אף שהיא מצוה בפני עצמה ולא ממצות ק"ש כדאיתא בגמרא ופוסקים אלא מפני שהן דבר אחד ממש. וכן בסוף פ' יציאת מצרים מסיים ג"כ אני ה' אלהיכם והיינו גם כן כמש"ל:

חמשין זמנין אדכר באורייתא יציאת מצרים

זוהר כרך ב (שמות) פרשת יתרו דף פג עמוד ב – פד עמוד א

אמר ר' יהודה מיומא דנפקו ישראל ממצרים עד יומא דאתיהבת אורייתא חמשין יומין הו, מ"ט אמר ר' יהודה משום אינון שני דיובלא דכתיב (ויקרא כה) וקדשתם את שנת החמשים שנה, תאנא אר"ש ההוא יובלא אפיק לון לישראל ממצרים, ואי תימא על דיובלא ממש, אלא (מו ב, פה ב) מסטרא דיובלא הוה ומסטרא דיובלא אתער דינא על מצראי ובגיני כך חמשין אלין דיובלא הו, תאנא לקבל דא חמשין זמנין אתמר ואדכר באורייתא נמוסין דמצרים ושבחי אינון כלהו, אשר הוצאתיך, (דברים ד) ויוציאך, (שמות יג) כי ביד חזקה הוציאך, וכלהו זמני חמשין אינון ולא יתיר משום דכלא ביובלא אתער ומסטרא דיובלא אתא כלא.

תיקוני זוהר תקונא שתיתאה דף כב עמוד א

ופורקנא דילה דאיהי תשובה אימא עלאה איהי תלייא בידיהון דחמשין תרעין דחירו עמה לקבל חמשין זמנין דאדכר יציאת מצרים באורייתא דא הוא ויפן כ"ה וכ"ה באלין חמשין אתון דמייחדין ליה בכל יומא פעמים שמע ישראל דאית בהון כ"ה וכ"ה אתון.

שאלת ר' אלעזר לר' שמעון על שבח יציאת מצרים

זוהר חדש כרך א (תורה) פרשת יתרו דף נב עמוד א

אנכי ה' אלהיך. בהאי פסוקא שאל רבי ייסא זעירא דמן חברייא מרשב"י וא"ל אית [לי] למשאל שאילתא חדא מינך (ומשבשא) [ומשבשא] לי בלבאי ואנא דחיל מלמשאל מינך ואמינא אי נשאל דחילנא דילמא איתענש אי לא נשאל משבשא לי בלבאי.

א"ל ר"ש אימא. א"ל האי דקב"ה מדכר להון לישראל בכל אתר ואתר אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים. מאי רבותא אוליף הכא תנאה שלים הוא הדא דאמר לאברהם כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. א"כ למה לאדכרא להון מילתא דא בכל אתר ואתר.

א"ל ת"ח ברי קב"ה לא אתני עם אברהם אלא דיפיק ית ישראל מן גלותא דמצרים ולא מתחות שעבודא דדחלא אחרא דודאי ישראל כד הוה במצרים אסתאבו ואתטנפו גרמיהון בכל זיני מסאבו (אדהו) [עד דהוון] שראן תחות ארבעים ותשע חילי דמסאבותא. וקב"ה אפיק יתהון מתחות פולחן כל שאר חילין.

בית מדרש עיון למחשבה | יציאת מצרים יסוד התורה | שאלת ר' אלעזר לר' שמעון
על שנה יציאת מצרים

ועוד דאעיל יתהון במ"ט תרעי דסוכלתנו לקבליהון מה דלא אתני עם אברהם אלא לאפקותהון ממצרים והוא עביד טיבותיה וחסדיה עמהון.

ובגין כך תשכח באורייתא חמשיין זמנין יציאת מצרים לאחזאה לכל בני עלמא חסדא דעבד קב"ה עם ישראל דאפיק יתהון מאינון חילין דמסאבו ואעיל לון לגו חילין דדכיו דהיינו חמשיין תרעין דסוכלתנו ודא איהו דאנן מנן להו מיומא טבא דפסחא ואנן מנן יומי ושבועי והא איתערו חברייא מצוה לממני יומי ומצוה למימני שבועי כי בכל יומא אפיק לן מחילא דמסאבו ואעיל לן בחילא דדכיו. [ע' תקונא לט]

תיקוני זוהר תקונא תלתין ותריין [דף עו עמוד א]

אמר רבי אלעזר וכי מאן דאית ליה עבדא ואפיק ליה לחירו משעבודיה אית ליה לרבניה לשבחא גרמיה במפקנותא לחירו לעבדיה וכי קודשא בריך הוא דאמר לאברהם כי גר יהיה זרעך וכו' אית לשבחא גרמיה כמה [דף עו עמוד ב] זמנין אשר הוצאתיך מארץ מצרים

אמר ליה רבי שמעון הכי ודאי אבל הכא לא משבח קודשא בריך הוא גרמיה דאפיק לון מן גלותא אלא חמשיין זמנין אדכיר באורייתא יציאת מצרים לאשתמודעא בדרגא דאפיק לון דאיהו יובלא דאתמר ביה יובל היא שנת החמשים שנה ואינון חמשיין תרעין דבינה דאתמסרו למשה מסיני בר חד דלא אתמסר ליה ובגין דא אדכיר חמשיין זמנין באורייתא יציאת מצרים.

אמר הא ודאי אתישב דעתאי.

תיקוני זוהר תקונא תשע ותלתין [דף עט עמוד א]

ועוד אנכי י"י אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים אמר רבי אלעזר אבא וכי מאן דאיהו תחות שעבודא דרבניה ורבניה אבטח ליה לאפקא ליה לחירו ואפיק ליה אית ליה לשבחא גרמיה דאפיק ליה מגו שעבודא? והא קודשא בריך הוא אמר לאברהם כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם' והא איהו אבטח אפקא לבנוי מגלותא הדא הוא דכתיב ואחרי כן יצאו ברכשו גדול ואיהו משבח גרמיה כמה זמנין אשר הוצאתיך מארץ מצרים?

אמר ליה ברי שפיר קאמרת אבל לאו איהו דא לשבחא גרמיה אלא כל ספירה וספירה אתקריאת ראש לחברתה ובגין לאשתמודעא לון מאן אתר אפיק לון מגו שעבודא פתח באנכי ואדכיר ביה אשר הוצאתיך מארץ מצרים וגומר חמשיין זמנין לקבל חמשיין תרעין דבינה.

בית מדרש עיון למחשבה | יציאת מצרים יסוד התורה | ליונים למקורות נוספים
העוסקים בהיות יציאת מצרים יסוד התורה בהרחבה

ציונים למקורות נוספים העוסקים בהיות יציאת מצרים יסוד התורה בהרחבה

- עבודת הקודש לר"מ גבאי פרק לה
- גבורות השם למהר"ל פרק מד – מה

ציונים לענין חמשים הזכרות יציאת מצרים בתורה

חישוב מספר נ'

- הרמ"ק בפרדס שער י"ג פרק א' (ויותר בדיוק בשפע טל סוד נ שער בינה)
- הגר"א בתיקוני זוהר תיקון ל"ב דף פ"ד עמוד א'
- הרמ"ע מפאנו במאמר מאה קשיטה פרק ז'